

NR 50 SEPTEMBER 1992.

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER 1992 - 1993.

ARNE RÅDBERG, Ripv. 17	ordf.	571 401 80
LASSE HEDRÉN, Grenv. 1	v.ordf.	571 406 28
KERSTIN SJÖDAHL, Våmfjärden	sekr.	571 407 68
STIG GRÖNDAHL, Alrotsv. 2	kassör	571 400 80
MONICA OHLSSON, Lärkstigen 10,	ledamot	571 405 67
SIGV.LÖNNQUIST, G:la Fågelbrov.1	hed.-ledamot	571 401 45
ANNIKA LILLIENWALL	suppleant	571 405 21
BRITT-MARIE LANTZ		71 406 15
LENA KARMI	"	571 406 34
ANNIKA VOLTAIRE	"	571 414 41
HASSE LINDSTRÖM	revisor	571 405 52
ROLF RÅDBERG	"	571 407 61
ULLA JONSSON	suppleant	571 405 52
EDGAR PETERSSON	valberedn.	571 412 74
BENGT BERG	"	571 404 41

MEDLEMSAVGIFTEN FÖR VUXEN 60:- KR. PER ÅR.

BARN OCH UNGDOM UNDER 15 ÅR 10:- KR.

POSTGIRO 98 57 43 - 4.
STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING.

Författarna är själva ansvariga för det skrivna.

Plocka gärna material ur tidningen, men var snäll ange källan.

Material till tidningen sändes till:
Gudrun Gröndahl, Alrotsv. 2, 139 00 Värmdö.
telefon 571 400 80.

Ordföranden har ordet

Hej!

Hösten börjar närma sig och Stockstugan börjar leva upp igen.

Tisdagkvällarna kommer att vara fulla med aktiviteter försäljning, temakvällar och kaffeservering m.m.

Det innebär även att studiecirkelar med bl.a sömnad av Värmdö dräkten och andra aktiviteter börjar ta fart i Stockstugan.

Du som är intresserade av gamla och nya ting och vill hjälpa till med muséet kom upp på tisdagkvällarna.

Har du nya och friska krafter och idéer hör gärna av dig till julmarknadskommittén eller till styrelsen.

Trevlig höst

Arne Rådberg

08-or är vi allihopa....

Från och med i år ändras alla telefonnummer runt Stockholm. Vi kommer in i 08-nätet. Bra eller dåligt får väl framtiden utvisa, men visst blir det lite jobbigt i början, innan nya telefonkatalogen kommer ut med de nya numren insatta i huvudkatalogen.

Här nedan kommer en liten lathund för omläggningen:

Den kommun som först fick ändrat till 08 var SIGTUNA där ändringen skedde redan i början av maj. Riktnumret var tidigare 0760. Nu slår du: 591 + det tidigare numret om det började på 1, 2 eller 4. 590 om det gamla började med 3, 7-9. 592 om det började med 5 och 593 om det började ned 6.

Nästa kommun som fick ändrat var SÖDERTÄLJE. Där skedde omläggningen i mitten av maj. Riktnumret dit var 0755 men nu slår du 550 om gamla numret började med 1 - 3, 42, 44, 49, 6, 76, 8, eller 9. Men du slår 552 om gamla numret började på 40, 41, 43, 45 - 48. Och 551 om det började på 5, 70 - 75 eller 79.

HANINGE fick sina nummer ändrade i mitten av augusti. Riktnummer dit var 0750, men nu slår du 500 om gamla numret började på 1 - 4, 6, 7, och 501 om numret började på 5.

VALLENTUNA/TÄBY fick också ändrat i mitten av augusti. Dit var riktnumret 0762 men nu slår du 510 + gamla numret om det började på 1, 2, 5 men 512 om det började på 3, 4 9 och 511 om det började på 7 eller 8.

JAKOBSBERG fick sina nummer ändrade månadsskiftet augusti/september. Där var riktnumret 0758 men nu slår du 580 om gamla numret började på 1 - 3 eller 8, 582 + gamla numret om det började på 4, 583 om det började på 5 och 581 om det började på 6 eller 7.

TUMBA får sina nummer ändrade den 14 till 20 september. Dit var riktnumret 0573 men är nu 530 + gamla numret om det börjar med 1-4, eller 6. 532 om det börjar med 5 och 531 om det börjar med 7 - 9.

EKERÖ får sitt riktnummer 0756 utbytt mellan den 5 och 11 oktober. Dit slår du i fortsättningen 560 + det gamla numret.

VAXHOLM/ÖSTERÅKER får också sitt gamla riktnummer utbytt tiden mellan 5 - 11 oktober. Där kommer du att få slå 540 före det gamla numret om det börjar på 2, 6 eller 8. 541 om det börjar på 3 eller 7. 542 om det börjar på 4 och 543 om det börjar på 5.

NYNÄSHAMNS riktnummer 0752 byts ut till 520 + det gamla numret under tiden 19 - 25 oktober.

VÄRMDÖs riktnummer 0766 byts ut under tiden 19 till 25 oktober. Om det gamla numret börjar med 1 - 3 slår man i fortsättningen 570 + det gamla numret. Börjar det istället med 4 - 6 slår vi 571 istället.

Har på kul slagit det nya 08-numret till Värmdö ett antal gånger. Och upptäckte då, att det fungerade redan för ett halvår sedan.

Strömma handel.

HURRA! Äntligen har vi fått en riktig lanthan-
del i Strömma. Detta efter flera års strul
med en illaluktande och dyr affär som, till
slut stängde för gott, eftersom kunderna övergav
den och istället sökte andra ställen att handla
på. Den affären var det nog ingen som saknade.
Men vi saknade den gamla, hederliga butiken som
funnits tidigare under alla år och som vi tagit
som en självklarhet, att den alltid skulle fin-
nas. Ett sådant fantastiskt läge, med genomfart
både för båtar och bilar + bensinmack talade
ju för det.

Men nu har där skett en stor förvandling till
det bättre. Affären har snyggats upp och det
doftar rent och ser fräscht ut. En stor manuell
ost- och kött-disk - även färsk fisk - lockar till
köp. Färskt, nybakt bröd finns på förmiddagen.
Tjänstvillig betjäning. Vad mer kan man önska?

Utanför - vid ångbåtsbryggan - har ett stort
trädäck byggts upp. Där är det meningen, att en
uteservering skall öppnas så småningom.

Vid samtal med en av ägarna, Eva, får vi veta
att ägarna själva, Eva och Rickard Boberg med
döttrarna Frida och Sabina, skall driva affären.
Att de har ambitionen att försöka hålla affären
öppen även vintertid. Att de söker samarbete
med de bofasta, för att skapa en butik som är
anpassad just till vad kundkretsen i Strömma
vill ha. De lyssnar till önskemål och skall i
görligaste mån försöka att uppfylla dem.

Så, snälla, rara, söta, förtjusande Du som bor
i Strömma! Var lojal! Handla på hemmaplan! Har

★ T A C K ! ★

INGARÖ HEMBYGDSFÖRENING som tillsänt oss 1 ex. "Samuel Ödman, Ingarös första präst", skriven av Lennart Alfvengren + 1 ex. "Ingarö kyrka 1792 - 1992", en jubileumskrift utgiven av Ingarö församling och Ingarö hembygdsförening.

MIKAEL STENBERG, fotograf, sommarboende i Djurhamn. Han har hittat ett foto i sitt arkiv, taget vid Naturvårdsdagen, där vi deltog. Bussigt att göra sig besväret att skicka det till oss. Även Du kanske har foton hemma som är intressanta för oss? Gör som Mikael. Stoppa i kuvert och skicka till oss. Vi tackar på förhand.

HANNA JOHANSSON, Ripvägen, som skänkt oss ett äldre väffeljärn.

SYSKONEN LILLIENWALL som skänkt en oljemålning, inramad i en bred ornamenterad förgylld ram, föreställande Strömma konditori.

Det är med extra stor glädje vi tar emot den gåvan, eftersom vi saknat någon sorts bild på det gamla fina konditoriet, som var ett känt utflyktsmål, inte bara för Strömma-bor, utan även långväga gäster hittade dit.

Några tårtkartonger med text "Strömma konditori" och några receptkort följde med gåvan.

KICKI LINDGREN/ STURE BERGLUND som skänkt en äldre hushållsvåg.

TORE KARLSSON, Ålstäket som skänkt en äldre mangel på stativ.

VIOLA CARLSSON för decilitermått + aluminiumsked. Just aluminium- och järnbestick saknas i museet, så har Du sådana som ligger och skramlar i någon låda, är vi tacksamma om Du vill packa ihop dem och skänka till museet.

ALICE TANNSJÖ som lämnat in två stycken lave-mangskannor, emaljerade, kompletta med slang och pip.

FAMILJEN AXEL och SVEA WAHLSTRÖM som skänkt en bok "Barabbas" av Per Lagerkvist. Foto på Axel Wahlströms farfar, som dog 1905. Den första yxan som Axel skaffade sig till bosättningen 1932. Med äkta Hickory-skaft och stålad egg. Bergsborrar och borrhnyckel, som Axel använt flitigt under sitt verksamma liv, se särskild artikel.

ERIK BOSTRÖM för en hemtillverkad ryssja och en uttersax som han ärvt efter sin farfar. Se särskild artikel.

MONA OHLSSON som tänkt på att ta tillvara en del papper från Fågelbro klubb för föreningens räkning.

BRITTA EGNELL, Ekudden som lämnat in en sikt och en konserveringsapparat med mera.

T A C K !

Och tack alla ni andra som "bjussat" på tid och arbete för föreningen. Ytterbelysning, ny frys, lagning av läcka ar några av de arbeten som utförts sen sist

*****

M A T R U T A N.

Fick en förfrågan om jag inte kunde skriva om vad man åt före potatisens intåg i Sverige och om jag hade några recept från tiden innan.

Om vi startar med vad man idag kallar recept, säger Alfa Olsson, som doktorerat på ämnet "Om allmogens kosthåll" att det är en herrskapsuppsättning, en sak för kokboks författare. Förr lagade man sin mat på känn och erfarenhet.

Sen måste man nog nämna lite om förvaring av mat. Går vi så här långt tillbaka var konserveringsmetod nr 1 torkning av all slags mat; kött, fisk, bröd. Nästa metod var syrning, både självsyrning och syrning med vassla. Den metoden användes till kött, fisk, rotsaker, kål m.m. Den syrliga smaken sägs ha uppskattats mycket. Ofta föredrogs den före den färska. Salt kostade pengar och man var tvungen skaffa det från annat håll. Trots det användes det ofta.

Gryn och mjöl fick man från korn, råg, vete och ärtor.

Man odlade bönor, ärtor, rovor och andra rotsaker. Varje hushåll höll sig med en Kåhlgård, motsvarande vår trädgårdstäppa.

Tar medvetet inte med någon nödmat eller fattigmansmat. Det skulle bli för stort.

Nu till vad de åt:

Sur mjölk med brutet bröd i.

Känner Du igen maten? Nästa gång Du äter filmjölk, tänk då på att Du äter en flerhundraårig maträtt.

Det hårda, knalliga brödet blöttes alltid upp i någon vätska, innan det gick att äta. Hade man med sig bröd till matsäck, lades det i en bäck för att mjukna. Det gällde att inte kräftorna hittade det.

Surströmming, syrade grönsaker.

Även det matminnen från forna dagar.

Ärtsoppa, bönsoppa, kroppkakor, klimp, pannkakor låter väl heller inte så dumt? Även de flerhundraåriga maträtter.

Grötar äts mycket, både på helgryn och krossgryn. Kompakta, så de eventuellt kunde skäras i skivor som matsäck.

Kolbullar

En tjock smet av mjöl, vatten och salt. Gräddas ungefär tumstjock i fläskflott och äts helst med fläskflingor.

Pannkakor

Kunde gräddas tunna eller tjocka. Användes ärtmjöl passade det med fläskflott eller fläsk till. De ville tydligen gärna fastna i halsen.

Blodpalt

Blod blandas med rågmjöl och salt till en deg som sen formas till bullar. I varje palt lades isterbitar om det fanns.

Palt eller kams

gjordes lika, men istället för blod användes mjölk eller mjölkblandat vatten. I skärgården lade man ofta fiskbitar inuti.

Torkad fisk lades i sodalösning över natten före tillredningen, lika som vi gör med lutfisk idag.

Kött med rotsaker
kokades timmavis med vatten så man fick fin
soppa (supa) att dricka.

I skärgården åt man mycket soppa (såd) på fisk.
Från Nämndö finns nedtecknat följande:

Strömmingsvälling:
Salt strömming lades i vatten över natten,
klipptes sen i bitar, kokades och avreddes med
surmjölk och mjöl.

Gädda, abborre, flundra och sik
tillagades på samma vis med den skillnaden, att
där skulle det vara färsk mjölk.

Där avslutar jag matrutan för den här gången,
väl medveten om att mycket fattas och att detta
bara är några exempel på vad man åt. Men, som
ni har sett, de åt gott och mycket, trots att
de ej upptäckt potatisen.

Gudrun

*****

I N G A R Ö   K Y R K A   2 0 0   Å R

Ingarö kyrka har i sommar passat på att fira
sin 200-årsdag med flera högtidligheter,
utställning m.m.

I samband med jubileet har Ingarö hembygdsför-
ening tillsammans med Ingarö församling givit
ut en historisk skrift om Ingarö kyrka. Ytter-
ligare en skrift om Samuel Ödman, Ingarös
första präst, sammanställd av Lennart
Alfvegren. Båda skrifterna rekommenderas. Fint
skrivna med mycket innehåll. Du kan köpa dem
genom hembygdsföreningen eller församlingen på
Ingarö.

*****

LITE FÖRKLÄDES-HISTORIA.

Satt och tittade på gamla kort i vårt familjealbum. Ögonen fastnade för att alla kvinnor och flickebarn hade förkläden på sig. Skolkorten berättade att de flesta av mina skolkamrater på 30-talet bar förkläde, inklusive mig själv. Mindes att jag vid ett tillfälle hade förkläde med rynkade vingar på hängslena, just över axlarna. Kände mig otroligt fin. Ända till min kompis dök upp med ett förkläde med större vingar än mina. Oj, vad avundsjukan växte i mig.

Förklädet var ett "måste" på den tiden. Det hängde alltid på och var fantastiskt användbart. Man samlade ihop nederdelen av klädet i ena handen, så det bildades som en säck. Sen kunde man bära in ved, ägg, äpplen och mycket annat i det. Man torkade av händerna på det, man snöt sig själv och ungarna i det.

Min mors förkläden var antingen randiga eller blommiga som jag minns det. När hon fick "främmat" bytte hon till ett vitt - eller åtminstone rent - förkläde. En naturlig artighet. När hon gjorde grovgöra eller mjölkade, använde hon säckvävvsförkläde och säckvävsduk att torka juver och spenar med.

När jag försökt lära mig lite om gamla folkdräkter, märkte jag, att till de flesta dräkterna hör ett förkläde. Började fundera över det och undrade varför och om det fanns något skrivet om förklädets historia. Hittade "Förklädesboken" skriven av Kerstin Lokrantz.

Där får man reda på att:

Förklädet är ett mycket gammalt plagg som hängt med åtminstone sen 1500-talets kvinnodräkter. Det berättar tavlor och bilder från den tiden. Då var det tydligen ett modeplagg som bars av noblessen. Senare blev det ett nödvändigt plagg som bars av kvinnor i bondesamhället, där ingen kvinna fick visa sig för folk utan förkläde. Skrock var kanske den största orsaken. Förklädet skulle skydda kvinnan och hennes omgivning från onda makter. Ibland bar kvinnan två som extra skydd. T. ex. om en flicka skulle stå fadder, då skulle hon ha ett extra förkläde på sig för att inte riskera bli mor före gifte.

En annan tro som var spridd över hela Sverige var, att om man lade ett förkläde på tröskeln till fähuset och lät djuren gå över det, skulle djuren trivas och aldrig gå bort sig.

Såg bland annat ett foto i den ovannämnda boken som var taget i Gustavsbergs porslinsfabrik. Alla porslinsarbetare hade kraftiga, vita förkläden. Pratade med Lennart Backman, som jobbat många år på fabriken om detta. Han berättade att alla som jobbade inomhus, oavsett syssla och oavsett om det var man eller kvinna, bar förkläden och att dessa skulle vara av kraftigt vitt tyg. Det skulle vara så för att fånga upp stendamm, vilket inte fick komma på golvet, ty då kunde det virvla upp när man gick omkring. Risk fanns att man andades in det och fick silikoslunga.

De som jobbade med massan vid pressarna, (för att pressa ut vätska ur massan) hade grova förkläden för att skydda sig mot stänk. Dessa var sydda av gamla pressdukar som inte var användbara längre. Om arbetarna idag använd förkläden känner inte Lennart till.

Inom andra yrken tillhörde förklädet arbetsdräkten; sjuksköterskor, slaktare, servitriser, hembiträden, bagare, skomakare o.s.v. Förkläden eller förskinn skulle alla ha.

Men med de lättskötta, syntetiska kläderna och med tvättmaskinens intåg, försvann behovet av förkläden på 60-talet. Skyddsrockar/tunikor tog över och används mer idag. Förklädet kommer bara till användning lite då och då vid vissa kökssysslor, men många gånger får det hänga övergivet på sin krok. Ganska synd egentligen. För det är ett både snyggt och praktiskt plagg att använda.

G. G.

Foto från Gustavsbergs porslinsfabrik.
Lånat från Lennart Backman

STUDIECIRKLAR

sammarrangemang SV Värmdö/ Strömma
hembygdsförening.

*****

FRIVOLITETER

Ett gammaldags handarbete som ger
de skiraste spetsar.

Lisa Wahlström visar hur det går till.

Ring Gudrun för information och anmälan.
telefon (571) 400 80.

Start torsdag 8 oktober kl. 1900 i Stockstugan.

*****

DRÄKTSÖMNAD.

Passa på att sy Dig en VÄRMDÖ-DRÄKT under
sakkunnig ledning av Kerstin Sjödahl och
Kerstin Öberg.

Ring Kerstin (571) 407 68 eller
Vuxenskolan (570) 221 62.

Start onsdagen 30 sept. kl. 1900 i
Stockstugan.

Kostnad 200:- kr exkl. material.

*****

HEMBYGDS - NISSE

för barn i förskole-åldern.
Nisse berättar om hur det var på farfars tid.

Pris 150:- kr.

Ring Britt-Marie (570) 221 62.

*****

T I S D A G S K V Ä L L A R

T R I V S E L K V Ä L L A R
 =====

Lär känna Dina grannar.
 Vi samlas i Stockstugan kl. 1900
 för kaffe, prat, pyssel.

Den 29:e är det försäljning
 av kläder och diverse annat.

V Ä L K O M M E N !

*****

A L L H E L G O N A M A R K N A D .

Bygdegården, Hemmesta.
 Arrangerad av Wermdö hushållnings-
 gille och SV / Värmdö.

Strömma hembygdsförening deltar i
 årets Allhelgonamarknad.
 Vi hoppas förstås att Du kommer och
 hälsar på oss, så vi får visa vilka
 fina "grejer" vi åstadkommit.

V Ä L K O M M E N !

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

Välkommen till
JULMARKNAD

**STOCKSTUGAN
 STRÖMMA HEMBYGDSGÅRD**

6 DEC dec kl. 11-15

KAFFESERVERING

LOTTERI

FÖRSÄLJNING

STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

Fågelbrovägen 1

STRÖMMA HIT OCH LEK.

Alla småbarns- och dagbarnsföräldrar som är medlemmar i Strömme hembygdsförening, träffas som vanligt nere på Kanaltomten måndagar klockan 1000.

För information ring Anette (571) 40663

*****

A R K I V H J Ä L P .

Hans Hellgren från Stockholms läns bildningsförbund arbetar med ett projekt kallat "Kommunvisa folkrörelsearkiv i Stockholms län".

Meningen är att det skall inrättas ett föreningsarkiv i varje kommun. Hans kontaktade för den skull Kulturförvaltningen i Värmdö, som i sin tur inbjöd föreningar för kontakt. Föreningarna fick då information att Kulturförvaltningen kommit överens med kommunarkivet, att föreningar kan få deponera sina arkivalier där. Angeli Nilsson, kommunarkivet, hjälper även till med föreningsarkivet.

Hans passar samtidigt på att hjälpa Strömma hembygdsförening att starta upp vårt arkiv, vilket är välbehövligt. Det blir lättare för oss att fortsätta arbetet, när en yrkesman dragit upp riktlinjerna åt oss.

GG

TILL MINNE AV NILS ALBERG.

Kontraktsprosten Nils Alberg avled den 26 juni 1992. Han var då 72 år gammal.

Vi minns Nils som en gammaldags präst, med stort intresse för sina församlingsbor. Hans besök, tillsammans med hustrun Karin, hemma hos gamla och sjuka minns nog många med saknad. Hans stora historiska intresse och kunskaper fångade många åhörarens öra. Om det så gällde att berätta om den egna kyrkan eller på resor utomlands.

Vi som var med och startade vår hembygdsförening och som då bara kunde drömma om en egen hembygdsgård, minns hur han och Karin hejade på oss i vårt arbete att få en gemensamplats att samlas på.

Nils är borta , men han lever vidare i våra minnen.

GG

S T R Ö M M A - D A G E N .

Den 21 juni firades Strömna-dagen. Värmdö kyrka inledde dagen med bygudstjänst, som leddes av kommunister Mats von Rothstein. Han talade över ämnet Johannes Döpare och dopets förnyelse. Sten Höges musik ledsagade de vackra sommarpsalmerna. Mats lät sedan generöst, dagens kollekt, gå till Strömna hembygdsförenings verksamhet.

Kyrkan hör bygden till. Därför hälsar vi den välkommen tillbaka nästa år och hoppas detta blir en bestående tradition.

Efter gudstjänsten startade sommar-marknaden med lotterier - bland annat lottades en inramad oljemålning, målad och skänkt av Eli Backman - ut. Kaffe med hembakt + varmkorv fanns förstås med. Många Strömna-alster fanns till försäljning. Flitens lampa har lyst uppe i Stockstugan varje kväll under vintern och våren, för att åstadkomma dem. Dessutom fortsatte fyra av damerna att måla även under själva marknaden. Ett trevligt inslag som visar vilket arbete som ligger bakom varje sak. Där visades också hur man kardar och spinner tråd på slända. Frivoliteter, ett mycket gammalt sätt att knyta spetsar m.m. på visades. Vi kommer under hösten, som Du ser på annan plats i tidningen, hålla en liten kurs i hur man slår dessa knutar.

I år var det första gången vi var tvungna fira Strömna - dagen inomhus. Sommarens små fattiga regndroppar hade tydligen bestämt sig för att besöka oss just den dagen. Visst var vi tack-samma för de stackars dropparna som kom. Så otroligt torrt som det varit. Men det innebar

att Durspelarna, som vi är så glada att få ha hos oss, fick sitta i ett yttertält, alldeles vid Stockstugans veranda, och spela sin glada musik. Till stor förnöjelse för alla som rökte och var tvungna stå ute. Men vi som jobbade längst in i huset missade tyvärr mycket av musiken.

Självklart var museet med Sigwards samlingar öppet, så många passade på att bli visade runt av Sigvard och få lyssna till lite Strömma-historik.

Trots vädret, eller kanske tack vare vädret, fick vi extra många besökare. Bland gästerna kunde vi bland annat se besökare från Boo hembygdsförening, Värmdö skeppslags fornminnesförening och Värmdö Naturskyddsförening.

LYBSKA SVANEN.

Hade hoppats kunna fiska fram positiva uppgifter om utredningen, vad det gäller det Lybska skepp, som kanske är Lybska Svanen, Det är världens äldsta, funna vrak, som så olyckligt fortfarande ligger kvar på fyndplatsen. Påstådda, sanna eller osanna uppgifter om plundring. Rykten om försäljning av vrakgods cirkulerar. Talar ryktena sant eller har det gått troll i det hela? Allt det här känns olustigt och skrämmande och förvånande. Det borde inte få utvecklas till en sån härva av rykten och utredningen borde absolut inte få ta så lång tid på sig. Det är världens äldsta funna skepp det gäller, en världs-sensation. Och varje dag som går riskerar skeppet att plundras av okända dykare, eftersom platsen för fyndet nu är känd.

Gudrun

*****
 * FÄGELBRO SKOLOR. *
 * * * * *

* En utställning om FÄGELBRO SKOLOR *
 * * * * *

* har Britt-Marie Ohlsson iordning-
 * ställt. Den finns att beskåda uppe
 * i Stockstugan.
 * * * * *

* Välkommen dit att titta. Kanske
 * finns Du med på något skolkort?
 * Kanske saknas Ditt skolkort? Då
 * vill vi gärna låna det för att
 * fota av det och lägga till före-
 * ningens samlingar.
 * * * * *

* V Ä L K O M M E N ! *
 * * * * *

* T I L L S A L U . *
 * * * * *

* Trevliga småpresenter finns till
 * salu i vår försäljningshörna.
 * * * * *

* Gynna föreningen genom att då och då
 * göra inköp där.
 * * * * *

* All behållning går oavkortat
 * till föreningen.
 * * * * *

* Ring 400 80 eller något annat
 * telefonnummer som Du hittar på
 * sid.2 så hjälper vi till.
 * * * * *

* TACK PÅ FÖRHAND! *
 * * * * *

Ryssja + uttersax.

Erik Boström har skänkt en ryssja och en uttersax till föreningen. Och så här berättar Erik om dessa saker:

Ryssjans bågar och fiskhuset = det som är knutet med dubbelt garn, är tillverkat av Eriks far. Resten har Erik knutit, även lagningar.

Att ha dubbelt garn förbjöds någon gång på 40-talet. Maskorna i näten fick inte understiga ett visst minimimått. Knöts garnet dubbelt drogs maskan ihop och blev för liten. Ingången skulle också hålla ett visst minimimått.

Fler förbud fanns vid den här tiden. Erik kan inte säga hur långt tillbaka förbuden sträckte sig, men en bit in på 1800-talet vet han att de gällde.

Man fick bland annat inte rycka fisk, men man fick pimpla. Förbuden lättade så småningom och kom att gälla enbart en tid på våren fram till mitten av juni. Då var allt fiske med blänke, även kast, förbjudet. Ryssja fick heller inte användas. Troligen var det mest till för att skydda gäddan under lektiden. Men eftersom nät var tillåtna, hade förbuden inte så stor betydelse och upphävdes helt så småningom.

Under notdragning fick man bland fångsten en hel del strömming, som ibland hade hela buken uppriven av krokarna, när folk ryckt strömming. Yrkesfiskarna tyckte inte om att se de skadade strömmingarna och ville därför ha ett förbud, att man ej fick använda fler krokkronor än en på varje lina. Men vartefter

notdragning upphörde blev det tillåtet med fler kronor och idag finns inget sådant förbud.

En period om några år efter kriget, fanns en kommunalt tillsatt fisketillsyningsman, som skulle kolla att ingen använde otillåtna redskap. Den tjänsten efterträddes senare med privata tillsyningsmän. Deras uppgift blev då att även kolla, så ingen tjuvfiskade på ägarens vatten. Efter den utvikningen går vi tillbaka till ryssjan.

Bomullsgarnet i ryssjan var obekvämt, då man var tvungen att torka och färga det. Därför används inte det materialet idag.

Erik slutade ganska tidigt att använda ryssja. Den vittjades lite för ofta av okända besökare.

Erik berättar vidare, att han ibland stänge av runt vassen i en vik med storrummade nät, där han sen placerade ryssjan. Det var mest gädda som fångades på det viset.

Han berättar också, att han använt Braxen-nät. De var knutna med extra stora maskor. Han vill minnas att det var fem maskor på alnen.

Fisken som fångade såldes bland annat till "Lundskan" = fru Lund, fiskförsäljerska vid Fiskehamnen på Munkbron i Stockholm.

Ibland fick Erik extrabeställning på sutare (lindare), som såldes vid de judiska helgerna. Sutarna fångades i Norrviken.

UTTERSAXEN

Uttersaxen som Erik skänkt kunde även gillras för att fånga rovfågel med.

Erik har ärvt saxen efter sin farfar. Farfar var inte så förtjust i skjutvapen. Han tyckte de smällde så förskräckligt. Det var bättre att se till att det fanns lite öppningar här och var i gårdesgårdarna, där man kunde placera snaror. Jaktmarken var inte så stor, men på det här viset kunde det bli en och annan hare ändå.

Sista gången uttersaxen användes var vid Augustendal omkring 1930.

Den sista uttern som Erik avlivade fångades inte med sax, utan skedde på ett lite mera udda sätt. Det var en utter som åt ål på en långrev och fick en krok + en bit lina med sig. Det bar sig inte bättre än att uttern trasslade in sig med linan i buskarna vid stranden. Någon hjälp var han inte intresserad av att få, utan han fräste ilsket, så Erik fick ta till andra medel.

Utter fanns fortfarande kvar i vårt område efter krigsåren, både vid Augustendal och på grynnorna vid inloppet till Norrviken. Trolligen ända till slutet av 40-talet. Sen blev det för mycket folk så den försvann. Uttern älskade att äta ål, men lämnade alltid stjärtbiten kvar som ett tydligt bevis på att han varit där.

Erik erinrar sig även en vinterdag, när han kom ner till Breviks-sundet. C:a 10 meter från honom dök en utter upp med en ål i munnen. Men uttern var en dålig löpare i snön, så han tappade ålen och det blev Erik som fick en läcker älmältid istället.

Gudrun

Borr-järn.

Som gåva har föreningen, från Axel Wahlström, fått mottaga ett flertal bergsborrar och en borrhnyckel. Naturligtvis ber vi Axel berätta lite om hur och när de använts. Så här berättar Axel;

"Pappa smidde allt som behövdes. Han köpte borrar i olika grovlekar. Värmde järnet tills det blev vitt. Sen högg han så långa stycken som han ville ha till borrar, smidde eggen och gned den i sand så det syntes att den var vass, smidde och härdade sen den slutliga skärpan. Det färdiga borret ställdes sen i vatten för kylning. När borrar blev slöa, högg man av en bit och gjorde om hela proceduren. Man fick då ett lite kortare men nyskäppt borrar.

Axel har använt dessa borrar flitigt, när han varit lite varstans runt och arbetat. Både på Fågelbrolandet och Ingarölandet. Han var bland annat med och sprängde planen vid Stenskede.

För det mesta var man två som hjälptes åt vid borrar. Men man kunde också vara ensam. Det kallades "enpickare".

Att man kunde göra storjobb med dessa enkla verktyg förstår man, när Axel fortsätter berätta. Vid första världskrigets början, 1914-1915, sprängdes vid Örsundet en 111 meter lång tunnel med tre utgångar i berget. Det var menat som en tänkt försvarsanläggning för kustartilleriet. Under den fanns plats för logement och annat. Provskjutning ut mot fjärden förekom.

Att det inte var ofarligt att arbeta med ett sådant storjobb inser man, när Axel fortsätter

berätta om en sprängolycka där 6 personer blev skadade. En av dem blev blind.

När det här hände, gick Axel fortfarande i Fågelbro skola. På hemväg därifrån hem till Skepparviken vid halv-fyra-tiden, mötte han foran med de skadade. De skjutsades till Gustavsberg. De skadade fick ligga kvar i foran, men nya hästar och ny skjutskarl ordnades från Gästgiveriet. Skjutsen fortsatte sedan till Saltsjöbaden för vidare transport med tåget in till Stockholm.

Gudrun

*****

Har kollat med Martin Svensson, Driftavdelningen, KA I, om det är tillåtet att skriva om dessa tunnlar. Det är OK, eftersom de ej används längre. Luftintaget är idag övertäckt och tunnlarerna igenspikade. Och det är fritt fram för allmänheten att promenera omkring i området.

*****

VEM GJORDE VAD FÖR TIDNINGEN?

Gudrun skrev.

Vaktmästeriet, Värmdö kommun tryckte.

Arne skrev adresserna.

Stickan kuverterade och slickade frimärken. For runt i området och delade ut för att spara porto.

Ett hejdundrande skärgårdskalas.

Saxat ur Stockholms-Tidningen lörd. 17/6 1950.

Ett hejdundrande skärgårdskalas är på söndagen att vänta i Tavastboda, någon mil från Stafsnäs för då fyller hela Tavastbodavikens gode tomte, trevligaste karl och byggherre nr 1, Bror Eriksson, 60 år.

Han är fiskare, lantbrukare och byggmästare i en och samma person - sedan 1931 har han byggt varenda sommarkåk i Tavastboda och hälften av alla sommarnöjen på Söderudd vid Hölö och därtill hållit sommargästerna med mjölk och roliga historier. Det senare inte minst viktiga, för Bror Erikssons historier går bevingade från ö till ö.

Hans strålande humör och aldrig sinande slagfärdighet har gjort honom otroligt populär både bland skärkarlar och Stockholmare, många med kända namn och förnämliga positioner i samhället.

Bror Eriksson har goda förutsättningar att om några decennier - för ännu är han på tok för ung, både till kropp och själ - kunna räknas till de allt sällsyntare gamla skärgårdsprofilerna av originaltappning. Äkta är han alltigenom som torparpojke från Hanskroka på Ingarö, och all sin glada vitalitet har han odslat på skärgården, slitit ont ibland men haft rasande roligt.

H.A.

Tidningsklipp lånat från Axel Wahlström. Svea och han var med och kan intyga att det var nåt extra. Och det trevliga och positiva kynnet har han lämnat efter sig i arv har jag tyckt mig märka.

Gudrun

En äventyrlig begravningsfärd

Saxat ur Stockholms-Tidningen sönd. 17/1 1926.

För några dagar sedan fördes den gamla änkan Edla Wahlström, som i 63 år bott på Skepparviken å Fågelbrolandet, på sin sista färd till Djurö kyka och kyrkogård.

Den färden torde ha varit en av de besvärligaste likfärder, som företagits i skärgården. Den döde fördes på släde över isen; och där den var svag, måste hästen spännas från och kistan dragas över det farliga passet. Det övriga sorgetåget, som bestod av sju slädar, fick taga sig fram till Stavsnäs över fyra av Fågelbrolandets många insjöar och oländiga skogsstigar. På isen vid Stavsnäs lågo fyra båtar, i vilka kistan och begravningsgästerna placerades, varefter båtarna skötos ned i vaken, och roddes över till iskanten vid Djurö kyrka, där samma svårigheter mötte att lyckligen slå båtarna genom isen och komma upp på fast is.

Jordfästningen förrättades av kontraktsprosten Rietz i den varma och upplysta Djurö kyrka, och den gamla kom till vila i graven efter livets många resor; och hennes sista färd var den icke minst äventyrliga, skrives till Stockholms-tidningen

---

Den gamla, som fördes till graven, var Axel Wahlströms mor. Han var då 23 år gammal. Axel berättar att det höll på att bli ännu mera dramatiskt, ty bara efter någon timma, drev packisen ihop. Då hade det blivit helt omöjligt att ta sig tran

Gudrun

17 okt

Kurs: Vård av träföremål

Hembygdsföreningar som har hembygdsgårdar har ett ständigt arbete med att ta hand om byggnader och föremål på ett sätt så att de finns kvar i framtiden. Vi stödjer gärna detta arbete i form av kurser och konsulentarbete. När ni Roslagsmuseet i Norrtälje fått nya verkstads- och magasinresurser har vi fått möjlighet att i samverkan kunna erbjuda hembygdsföreningar kurser i vård och underhåll av byggnader och föremål. Vi börjar med bruksföremål av trä och speciellt laggbärl som ofta går sönder när det kommer in i torra lokaler. Museitekniker Ola Lundqvist på Roslagsmuseet skall lära oss ta hand om laggbärl och andra bruksföremål av trä. Kursen vänder sig till er som vill lära er arbeta praktiskt med föremålen och eftersom ni får arbeta praktiskt måste antalet maximeras till 12. Kursen upprepas dock om intresset blir stort.

Tid: 17 oktober kl 9.00 - 15.00

Plats: Långgarn, Roslagsmuseets magasin och verkstadslokaler utanför Norrtälje.

Kostnad: 175 kr per person inkl kaffe.

Lunch: Kök med mikrovågsugn finns så deltagarna skall ta med lunch.

Anmälan: Senast 5 oktober.

November

Kurs i Geologi

Geologikunskaperna i hembygdserörelsen är troligen ganska begränsade. Vi har emellertid nytta av att känna till lite om berg- och jordarter när vi guidar på utflykter och när vi håller på med arkeologiverksamhet. Vi håller på att planera en orienteringskurs i geologi både i form av en dagkurs och en kvällkurs. Tyvärr är inte detaljerna riktigt klara i skrivande stund varför din anmälan bara kan bli en intresseanmälan.

Tid: November

Plats: Södertälje och Stockholm

24-25 okt

Funktionärskurs: Hembygd i samhälle

Funktionärsutbildning i hembygdserörelsen - låter det tråkigt. Kanaka det, men visst är det viktigt att vi hur samhället omkring oss fungerar, hur andra föreningar fungerar, kulturmiljövårdens organisation och planerna för vår framtid. Denna typ av kurser håller på att växa fram i hembygdserörelsen och vi kan nu inom Hembygd Öst erbjuda en kurs om hembygdsarbete på regional nivå. Kursen riktar sig i första hand till verksamma i förbundsstyrelser och arbetsgrupper men är givetvis öppen för alla intresserade.

Tid: 24-25 oktober

Plats: Sånge-Såby folkhögskola

Kostnad: 960 kronor inklusive kost och logi.

Anmälan: Senast 1 oktober.

10 nov

Studiebesök: Skandias arkiv

Ett för många okänt arkiv finns hos försäkringsbolaget Skandia, både i Stockholm och i Norrköping. Här finns både foton och filmer med stockholmsmotiv och kontorsmiljöer. Vi har fått en möjlighet att se på detta arkiv i vår serie studiebesök på arkiv och museer i Stockholm.

Tid: 10 november, kl 14.00 och 18.00

Plats: Skandia, Sveavägen 44, Stockholm

Kostnad: 30 kronor per person

Anmälan: Senast 3 november

Stockholms läns hembygdsförbund
Box 30193
104 25 Stockholm
Telefon 08 - 618 88 80

Avsändare:

Medlem i:

oktober-November

3 okt

Länskonferens

Årets traditionella Länskonferens har två teman: Den Svenska Historien och dokumentation. Den Svenska Historien kan du läsa om på annan plats i detta nummer av Ledungne. Vi vill på Länskonferensen informera om projektet och hur det löpt vidare och diskutera våra egna insatser i det.

Dokumentation av vår hembygd är en viktig verksamhet både för att bevara kunskap och att skapa en kunskapsgrund att stå på när vi agerar i kulturmiljöfrågor. Det finns mycket att berätta om och diskutera när det gäller dokumentationstekniker: Intervjuer med bandspelare, foto, film och video m m. Förbundets dokumentationsgrupp svarar för programmet och gör en utställning till konferensen.

Tid: 3 oktober kl 9.30 - 16.00

Plats: ABF-huset i Stockholm

Kostnad: 200 kr per person inkl lunch

Anmälan: Senast senast 21 september

Invitation sänds till alla medlemsföreningar, du kan även anmäla dig privat.

Kurs i arkeologi

Intresset för amatörarkeologi är stort i länet. Många har medverkat i utgrävningssamfundet och vill förkovra sig i ämnet med teorkurser. Vi några år sedan genomförde vi några kurser av detta slag och nu är det dags igen. Kursen genomförs i samarbete med Stockholms läns museum där arkeologen Jonathan Lindström arbetar. Han kommer att bli vår lärare. Kursen genomförs i form av en serie föreläsningar under 10 kvällar i oktober-november. Föreläsningarna tar upp fornlämningar, fornsaker och det forntida samhället under sten-, brons- och järnåldern.

Tid: 10 onsdagskvällar med början 7 oktober.

Plats: Stockholm, lokalen är avhängig av antalet deltagare.

Kostnad: 600 kronor per person

Anmälan: Senast 25 september.

10-11 okt

Barn- och ungdomskonferens

Barn och ungdom är viktiga målgrupper för vårt arbete brukar det ofta framhållas men vilken typ av verksamhet skall vi ha för att intressera dem. I samarbetsgruppen Hembygd Öst vill vi visa några verksamhetsformer och diskutera dem med er i en konferens. I första hand vill vi nå er som vill lära er gamla tekniker och engagera er som ledare för ungdomsverksamhet. I första hand vill vi nå våra unga medlemmar. Ämnen som tas upp är Matlagning i äldre tid, vävning både i manuell och maskindriven vävstol, spinning på slända och spinnmaskin, skära krorer och krorlar och pappersmarmorering. En hållningsutflukt ingår också.

Tid: 10/10 kl 11.00 till 11/10 kl 13.00

Plats: Norrköpings stadsmuseum

Kostnad: Vi räknar med att endast mat, logi och resan till Norrköping skall behöva kosta något.

Anmälan: Senast 30 september.

November

Studiebesök: Krigsarkivets konserveringsateljé

Vi har ganska mycket kartor och gamla papper i hembygdsgårdarna. En del som förvaras torrt och mörkt klarar sig bra men mycket har spruckit sönder och förtörnat av soljuga. Kan vi göra något? Konservatören vid Krigsarkivet har lovat att ställa upp och visa oss lite knep hur man kan ta hand om en del själv och även hur konservatören jobbar. Mycket måste vi ju faktiskt lämna till expertisen.

Tid: Tyvärr kan inte exakt tid anges då Manne Dahstedt skall resa bort under hösten.

Plats: Krigsarkivet i Stockholm

Kostnad: 50 kr per person inklusive kaffe

Anmälan: Eftersom vi inte vet exakt tid kan din anmälan bli endast en intresseanmälan och vi återkommer med inbjudan.

